

Nr 469

Av herr **Munktell m. fl.**, *angående åtgärder för motverkande av den stigande ungdomsbrottsligheten.*

Parallellt med förändringen av samhällsstrukturen har följt och följer en ökning och förändring av kriminaliteten. Brottsligheten är nu i betydande utsträckning ett storstadsfenomen. Den omflyttning, som bl. a. skett från lugna, traditionsbundna levnadsförhållanden på landsbygden till ett mera jäktande och opersonligt stadsliv, har inte sällan skapat stora anpassningssvårigheter för den enskilde. Det anses också klarlagt, att urbanisering åtföljes av ökad kriminalitet.

I betraktande av den utveckling av tätortsbebyggelsen som äger rum i Sverige finns det således anledning att frukta en fortsatt ökning av brottsligheten, och de elakartade ligistuppträden, som under senare år förekommit i Stockholm, tjänar i detta hänseende som en varning.

Den ökade kriminaliteten i vårt land — liksom i andra västerländska stater — har i viss utsträckning sin rot i en kris för familjen och familjelivet. I yttre hänseende är bostadsfrågan det stora problemet. De flesta bostäderna i våra tätorter är fortfarande för trånga, och bostadsytan ger icke tillräckligt utrymme för ungdomens kamratliv.

På det inre planet uppkommer många svårigheter genom den osäkerhet, som de flesta föräldrar torde känna inför de nya synpunkter på moral och uppfostran, vilka med stort eftertryck förkunnas från skilda håll. Icke minst har här den moraliska kris, som uppkommit i samband med den minskade vördnaden för de kristna värdena, haft svåra följder.

En öppnare och mera frimodig ungdom har vuxit upp, men ävenledes en ungdom av helt annan typ än tidigare. Många uppfostrare har icke förstått eller mäktat att tillämpa de nya principerna. Med en tillspetsning kan detta uttryckas så, att de som handhaft uppfostran i många fall synes ha trott, att fri uppfostran innebär frihet från uppfostran i stället för uppfostran till frihet.

Enligt vår mening är hemmet och familjen av vital betydelse som personlighetsdanare och normgivare. Att en trygg och vänlig hemmiljö skapar en god grund för framtiden har även starkt betonats i den aktuella debatten.

Fackmännen är nu eniga om att det är på ett tidigt stadium i en människas liv, långt tidigare än man förr ansåg, som personligheten danas. Helt nyligen har professor Torsten Husén lagt fram resultaten av en av honom ledd undersökning, "Barn i hem och skola". Av denna framgår klart den avgörande betydelse hemmiljön har för barnets harmoniska ut-

veckling och förmåga att knyta personliga kontakter. Bristande förståelse och inkonsekvens i uppfostran kan inte sällan få katastrofala verkningar.

När familjen och andra primärgrupper som släkt, föreningar o. d. icke fungerar tillfredsställande, uppkommer lätt en snedvriden gängbildning bland ungdomen. Nyttiga lek- och rekreationsgrupper förvandlas till ligabildningar med störande uppträdande och ofta rent kriminella handlingar som följd. Samtidigt ökar slutenheten gentemot samhället i övrigt. Det är också väl känt att kriminaliteten i väsentlig utsträckning är ett gruppenomen — en ung biltjuv jagar inte gärna ensam — och skall någon verklig förbättring ske, räcker det i allmänhet inte med att behandla den enskilde, därest han kommer att återvända till sin gamla miljö.

Man har trott, att brottslingen nästan alltid är illa anpassad, men så synes icke vara fallet. Det är riktigt så till vida, att han är illa anpassad till samhället, men däremot är anpassningen till det egna gänget inte sällan mycket god, och den unge reser därför ofta motstånd mot en social terapi som kan äventyra hans samhörighet med kamraterna. Man måste följaktligen se många brott såsom grundade i en missanpassning mellan å ena sidan en grupp, å andra sidan samhället i stort, och det är sålunda gruppen som måste påverkas, eventuellt upplösas, om motåtgärderna skall bli effektiva. I det individuella fallet blir det särskilt viktigt att undersöka, hur vederbörande kommit att dras in i just detta gruppssammanhang.

Nya rön gör det antagligt, att man tidigare i alltför stor utsträckning schematiserat vården av ungdomsbrottslingar, då man trott sig stå inför en homogen grupp av människor. I själva verket torde så ingalunda vara fallet. Det är t. ex. sannolikt att viljestarka och viljesvaga reagerar helt olika för anstaltsvård och för behandling i frihet. Man kan således inte säga, att slutna anstalter alltid är olämpliga.

Aktuella schweiziska klientelundersökningar kan sammanfattas på följande sätt.

— — — Det finns två kategorier ungdomsbrottslingar, den ena omfattande 85 procent av det totala antalet fall, där kriminaliteten i huvudsak kan hänföras till miljöpåverkan och brukar sluta vid 18-årsåldern, den andra omfattande de övriga 15 procenten där kriminaliteten är ett symptom på djuprotad disposition, vilken, såvida icke effektiva motåtgärder vidtas, leder till vanemässig och mycket allvarlig fortsatt kriminalitet. Genom lämplig behandling kan ca $\frac{3}{4}$ av ungdomarna i den senare kategorien reformeras, medan de övriga — ungefär 3 till 4 procent av totala antalet ungdomsbrottslingar — visar sig vara obotbara. Inga endogena eller miljöorsakade faktorer torde emellertid ensamma skapa vanebrottslighet, endast en kombination av dem kan göra detta. — — —

Mycket av det positiva i den nuvarande humanitärt präglade kriminalpolitiken hotas nu av en opinionsstorm mot den på vissa områden ökade

brottsligheten. Såväl inom pressen som på andra sätt framträder ökad indignation och irritation, och särskilt vänder man sig mot s. k. billånare. Det förefaller både praktiskt betydelsefullt och psykologiskt riktigt att snabbt försöka komma till rätta med de allt allvarligare hithörande problemen.

I samband härmed må ett antal belysande statistiska uppgifter beträffande stöld och billån angivas.

Strafflagen kap. 20 (stöld, grov stöld) §§ 1, 4, 10

		1950	1954	1955
Kvartal	I	17 656	13 994	16 513
	II	14 147	17 342	19 150
	III	18 085	19 677	22 968
	IV	16 538	19 111	

(Ur statistiska centralbyråns preliminära statistik)

Tillgrepp av bilar och motorcyklar — samt mopeder från 1953

1950	1951	1952	1953	1954
7 065	9 228	9 108	10 515	15 726

Antalet registrerade personbilar var 31/12	1951	313 058
	„ 1952	360 552
	„ 1953	431 085
	„ 1954	535 857

Under år 1955 beräknas ca 126 000 nya personvagnar ha tillkommit.

Statistiska centralbyråns preliminära kvartalsstatistik visar för de tre första kvartalen 1954 resp. 1955 följande siffror för motorfordonstillgrepp:

	1954	1955
I	2 077	3 507
II	3 900	5 940
III	5 065	7 952

I Stockholm tillgreps år 1954 sammanlagt 1 763 bilar, motsvarande siffra för år 1955 är 3 355.

Det är ett väsentligt framsteg, att samhällets syn på problemen inom kriminalvården på ett avgörande sätt ändrats under de senaste decennierna. Till denna utveckling har betydande insatser av framstående kriminologer starkt bidragit. Det måste därför tillmätas en särskild betydelse att den kraftigaste kritiken mot de nuvarande förhållandena i Sverige framförts av vår erkänt främste forskare på detta område, professor Olof Kinberg.

Justitieministern har i årets statsverksproposition pekat på några av de åtgärder, som bör vidtagas för att möta den aktuella krisen. I betydande utsträckning begäres provisoriska förbättringar, vilket i och för sig är nödvändigt men icke tillräckligt; man saknar nämligen en planering på längre sikt bl. a. med beaktande av befolkningsprognoserna. För närvarande är också arbetsbördan för en del personal — särskilt vid hovrätterna — orimligt stor.

Eventuellt kan det också vara lämpligt att inrätta ungdomsdomstolar i de större städerna. Till dessa skulle i så fall knytas medicinsk och annan fackkunskap. Man har nämligen haft gynnsamma erfarenheter av sådana domstolar i utlandet.

Frågorna kring polisväsendets resurser är givetvis av största betydelse för samhällets insatser i kampen mot brottsligheten — inte minst ungdomsbrottsligheten. Polisycket bör därför göras mera lockande, och vid antagningsproceduren bör försök göras att mera nyanserat bedöma de sökandes lämplighet. Ett intressant initiativ har i detta hänseende tagits i Borås. Vidare vore det värdefullt om polisaspiranterna bibringades ökade kunskaper i psykologi.

Polisens och de socialvårdande myndigheternas befogenheter torde även i vissa avseenden vara mindre väl samordnade.

En kraftig förstärkning av poliskårens numerär är vidare nödvändig, bl. a. för att spaningen skall kunna bedrivas på ett tillfredsställande sätt. Erfarenheten har visat, att risken för snabb upptäckt i många fall avskräcker mera än hotet om en avlägsen påföljd.

De olika reformerna inom kriminalvården föranleder krav på en rad investeringar, vilka delvis är av engångsnatur. En individualiserad medicinsk och psykologisk behandling fordrar riklig tillgång på kvalificerad personal samt anstalter av mindre format. De därmed förenade större driftkostnaderna måste accepteras som en del av priset för ökade möjligheter att komma till rätta med brottsligheten.

I detta sammanhang må erinras om den hemverksamhet som bedrivs av ideella organisationer såsom IOGT, KFUK m. fl., vilken synes ha varit framgångsrik. Inackorderingshem har upprättats, där en del elever från ungdomsvårdsskolorna — i första hand de som saknar föräldrahem, har olämpliga hemförhållanden eller eljest är i behov av en lugn hemmiljö och personlig tillsyn — kunnat mottagas.

För stora delar av ifrågavarande klientel erbjuder vården i enskilda hem påtagliga fördelar ur såväl ekonomiska som andra synpunkter. En skäligare ersättning för familjer, som kan och vill åtaga sig ett fosterhems uppgifter, är önskvärd. Denna form av vård är mycket billig i förhållande till sin effektivitet. En utbyggnad av verksamheten synes vara väl befogad.

Olika anstalter och vårdformer måste alltså finnas för att möjliggöra

en uppdelning av klientelet. Det är ohållbart att, som stundom sker, unga alkoholister och sinnessjuka sammanföres med andra mer lätthanterliga personer. Radikala åtgärder erfordras också för att avskilja förstagångsförbrytare från återfallsbrottslingar. Det måste förhindras, att dyrbara och nödvändiga anstalter av specialkaraktär förvandlas till plantskolor för brottslighet endast till följd av dålig planering från de ansvariga myndigheternas sida.

Det synes som om institutet åtalsetfergift kommit till användning i alltför stor utsträckning, och det är möjligt, att detta även gäller beträffande den villkorliga domen. Strafflagberedningen väntas också taga upp dessa problem till behandling i sitt slutbetänkande.

Stor uppmärksamhet måste ägnas åt det problem, som anpassningen till samhället efter frigivningen innebär. Tiden omedelbart efter utskrivningen från skola eller fängelse är i hög grad kritisk, och risken för återfall är stor. Eftervården bör göras mera personlig än vad som hittills varit fallet. Om en villkorlig dom med övervakning skall ha framgång eller inte, torde i stor utsträckning vara beroende av övervakarens sätt att fullgöra sin uppgift, och större ansträngningar bör nedläggas för att finna personer, som lämpligen kan anförtros dylika uppdrag. Väsentligt är också att dessa beredes utbildning för sin verksamhet. Arvodena bör höjas. Nu förslår de ofta inte ens till täckande av de utgifter, som erfordras för uppdragets fullgörande. Det är oförsvarligt att ekonomiskt missbruka den idealitet, som av övervakare lägges i dagen.

Det bör vidare understrykas, att effektivare organisation av skyddskon-sulentverksamheten är ofrånkomlig, om kriminalvården i frihet skall kunna fungera tillfredsställande.

I det föregående har vissa önskvärda reformer berörts. Därutöver vill vi understryka betydelsen av annan förebyggande verksamhet. Erfarenheten visar att belastningen från en viss miljö — en social slum — är så stor, att risken för att ungdomar, som vistas där, skall komma att begå brott är mycket påtaglig.

Den speciella typ av stadsplanering, som är förhärskande i ytterområdena kring våra större städer, har skapat och kommer att skapa svåra problem. Man saknar i dessa stadsdelar i betydande utsträckning icke bara affärscentrum utan även lokaler för lämplig fritidsverksamhet. Härigenom uppkommer risker för att den uppväxande ungdomen kommer att uppehålla sig i alltför stor utsträckning på gator och offentliga platser. Nära till hands ligger, att i denna miljö uppkommer ligabildningar av icke önskvärd typ. De försök, som igångsatts för att skapa en lämpligare bebyggelseplanering i storstädernas ytterområden, är följaktligen av stort värde.

Vad som ytterligare komplicerar de nu berörda förhållandena är fördelningen av nya bostadslägenheter. In i de nya bostadsområdena måste

— med nuvarande bostadspolitik — i huvudsak unga familjer placeras. Det blir alltså successivt svåra påfrestningar på daghem, skolor och liknande institutioner. Efter femton år finns det ett mycket stort antal jämnåriga ungdomar som skall sysselsättas. Faran för ligabildning i stor skala är då överhängande.

Rätteligen borde det vara ungdomens egen angelägenhet att sörja för sin fritidssysselsättning. Ungdomarnas initiativ är också den lämpligaste vägen till igångsättande av nya föreningar och klubbar. En realistisk bedömning visar dock att den ungdom som bäst behöver ordnad fritidsverksamhet i regel icke själv tar dylika initiativ. Redan existerande ungdomsorganisationer med bärande idéer och program, såsom kyrkliga grupper, idrottsföreningar, studiecirklar, nykterhetssammanslutningar och scoutavdelningar, har här en stor uppgift att fylla. I detta hänseende torde det finnas åtskilligt att lära av resultatet i Köpenhamn, där polisen gjort en föredömlig insats för att hjälpa ungdomarna bl. a. genom att inrätta mycket populära klubbar i slumkvarteren.

I vårt land är de ideella föreningarnas ekonomiska och speciellt personella resurser ofta otillräckliga. Samhället, i första hand kommunerna, bör i detta läge medverka genom att stimulera ledarutbildning och genom att upprätta ungdomsgårdar. En sådan investering i ungdomsvård är på lång sikt lönsam — ur både ekonomisk och humanitär synpunkt.

Vi har i det föregående redovisat vissa förslag till reformer. Andra åtgärder är givetvis också tänkbara. För att statsmakterna och de verkställande myndigheterna skall kunna utforma en kriminalpolitik, som samordnar nuvarande och kommande insatser och arbetsformer i ett enhetligt program med mera långsiktiga och klart fattade målsättningar, synes en allmän översyn av hela det problemkomplex, som ungdomsbrottsligheten erbjuder, vara trängande nödvändig. En dylik översyn måste emellertid ske snabbt och de av densamma föranledda åtgärderna skyndsamt verkställas.

Under hänvisning till det sålunda anförda får vi hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en skyndsamt utredning om åtgärder för att motverka den stigande ungdomsbrottsligheten, varvid de i motionen anförda synpunkterna särskilt torde beaktas, samt

att förslag med anledning härav måtte föreläggas 1957 års riksdag.

Stockholm den 26 januari 1956

<i>Henrik Munktell</i>	<i>Nils Agerberg</i>	<i>Leif Cassel</i>
<i>Birger Gezelius</i>	<i>Nils G. Fröding</i>	<i>Gust. Nilsson</i> i Göingegården
<i>Karin Wetterström</i>	<i>Jean Braconier</i>	<i>Eva Karlsson</i>
<i>Sven Svensson</i> i Krokstorp	<i>T. G. v. Seth</i>	<i>Erik Magnusson</i>